

מבט על, גיליון 622, 27 באוקטובר 2014

לחימת ארצות הברית והקואליציה ב'מדינה האסלאמית' – תפישה מוגבלת

אודי דקל

הראיה האסטרטגית

בקהילה הבינלאומית רווחת תחושה, כי הקואליציה המערבית-ערבית אינה מצליחה לעצור את המתקפה של ארגון 'המדינה האסלאמית' – דאע'יש – בסוריה ובעיראק. לפיכך, נשמעים קולות בקרב גורמי ממשל בארצות הברית, הקוראים לתגבר את הכוחות הצבאיים של מדינות הקואליציה. בין התומכים בקו זה מזכיר המדינה ג'ון קרי וראש המטות המשולבים, הגנרל מרטין דמפסי. אלא שהנשיא אובמה מתקשה לקבל החלטה המנוגדת לתפיסת עולמו, הגורסת כי יש להתרחק ממעורבות צבאית ומבעיות המזרח התיכון. לאור היעד שקבע הנשיא אובמה – חיסול 'המדינה האסלאמית', מתחורר, כי הנשיא נדרש להערכת מצב מחודשת אשר למדיניותו במזרח התיכון ולבחירה מחודשת אשר לתקפותן של הנחות היסוד של ארצות הברית ביחס לאזור.

הנחה מרכזית הייתה, כי יש לחתור לכינון מערכת יחסים מיוחדת עם טורקיה. אלא שמנהיג טורקיה ארדואן הציב לנשיא אובמה דרישה חד-משמעית בעניין סוריה – אם ארצות הברית מעוניינת כי טורקיה, כבעלת ברית לכל דבר, תשתתף בלחימה ב'מדינה האסלאמית', אזי עליה לאמץ את היעד של הדחת משטרו של הנשיא בשאר אל-אסד בסוריה. דרישה זו מציבה את הנשיא אובמה במלכוד קשה: מצד אחד ניצבת השאיפה להשתתפות טורקיה במערכה, שכן ללא טורקיה כשותפת אמת, הקואליציה נגד 'המדינה האסלאמית' תהיה חלולה. מנגד, ניצב הרצון לשילוב איראן בלחימה ב'מדינה האסלאמית' ולמיצוי ההזדמנות לחימום היחסים עם איראן. אך לשם כך, על ארצות הברית להיענות לדרישת איראן להימנע מלפעול להפלת משטר אסד. המבחן הנוכחי ליחסי ארצות הברית-טורקיה, הוא בתחום הסיוע לכורדים בעיראק ובסוריה. ארצות הברית דרשה מטורקיה לפתוח את גבולותיה ולאפשר סיוע ואספקה לכורדים בסוריה שנמצאים תחת האיום בקובאני (Kobanê) וגם לפתוח להם נתיב מילוט לטורקיה. אולם, ארדואן מתמקד בהפלת משטר אסד, מאפשר רכישת נפט מוזל מ'המדינה האסלאמית' וחושש מהתוצאה של כינון מדינה כורדית. בראייתו, אם כוחות צבא טורקיה ישתלבו באופן פעיל בלחימה נגד המדינה האסלאמית, תעלה הסבירות להתחזקות הכורדים ואף להעלאת דרישות כלפי ממשלת אנקרה מצד הכורדים בטורקיה, דבר שממנו הוא חושש. לפיכך, הוא העדיף לעמוד מנגד ולהסכים לפתיחה חלקית של הגבול, רק לאחר מבצע אמריקאי להצנחת סיוע מהאוויר לכורדים בקובאני.

הנחת יסוד שנייה, היא העדיפות המיוחסת למלחמה ב'מדינה האסלאמית' על פני הבטחת התנאים למניעת איראן מהשגתה של יכולת גרעין צבאית. מתרבים הסימנים לכך שארצות הברית גיבשה תפישה חדשה, המשלבת את איראן בארכיטקטורה ביטחונית אזורית, לשם הגברת שיתוף הפעולה בלחימה ב'מדינה האסלאמית'. עולה השאלה האם התמורה של ארצות הברית לאיראן תהיה בהכרה בה כמדינת סף גרעינית. בנוסף, עשוי כינון יחסים ביטחוניים עם איראן להיות על חשבון הקשרים רבי-השנים עם בעלות בריתה המסורתיות של ארצות הברית במרחב, בדגש על ערב הסעודית, מדינות המפרץ, מצרים, ירדן וישראל.

הנחה שלישית, הייתה, כי ארצות הברית תוכל לצאת מעיראק ומאפגניסטן ולבסס את היציבות על כוחות מקומיים, שיאומנו ויוכשרו על ידיה. זאת, בלי להבטיח את בנייתה של תשתית שלטונית יציבה, אחראית ומתפקדת במדינות אלה, ובה-בעת להאמין, כי הותרת הריק מאחור לא תכה בארצות הברית כבומרנג. ההשלכות השליליות של הותרת החלל מתבררות לא רק בעיראק ובאפגניסטן, אלא גם בגלישת אי-היציבות למדינות שכנות ובהתגברות הכוחות הרדיקליים, הגורמים להתפרקות המסגרות המדיניות. למרות זאת, ארצות הברית עדיין מאמינה, כי הלחימה ב'מדינה האסלאמית' חייבת להתבסס על כוחות קרקעיים מקומיים, למרות העובדה שהם חלשים, חסרי מוטיבציה ומפוצלים. בכל מקרה, שליחת כוחות קרקעיים אמריקאיים אינה עומדת לדיון בשלב זה.

הרמה האופרטיבית

א. מעבר לממד התפישתי, גם ברמה האופרטיבית על הנשיא אובמה לקבל החלטות מעודכנות אשר לאופן הפעלת הכוח בדרך למימוש המטרה של חיסול 'המדינה האסלאמית'. הגנרל ג'ון אלן, שליחו המיוחד של הנשיא אובמה, וגורמים בפנטגון הציגו שורה של תובנות והצעות להמשך הפעולה הצבאית: ב. הערכת תפוקה מבצעית מוגבלת לכוח האווירי, שברובו נדרש להגיע משדות תעופה מרוחקים, אילוץ שאינו מאפשר נוכחות אווירית קבועה מעל שדה הלחימה. מספר הגיחות שמדינות הקואליציה מעמידות עד כה, הוא מוגבל (עשרות בודדות ליממה). אין זו מסה קריטית מספקת לבלימת כוחות 'המדינה האסלאמית', והיא אינה מתאימה לסוג זה של מלחמה נגד טרור/גרילה, המתרחשת באזורים עירוניים. בשל קושי לאתר מטרות, מטוסי הקואליציה תוקפים תשתיות כלכליות שבשליטת 'המדינה האסלאמית' וכתוצאה מכך פוגעים באספקת חשמל, מים ומזון לאוכלוסייה האזרחית במרחב הלחימה. לשם פגיעה קשה ובלימת כוחות 'המדינה האסלאמית', חיוני לייצר מודיעין מדויק ורלוונטי ונדרשות מאות גיחות ביום ונוכחות אווירית רציפה באזור הלחימה, לאיסוף מודיעין ולמעגלי תקיפה מידיים.

ג. המענה שגובש מצביע על הצורך בהקצאת יותר מסוקי תקיפה מסוג אפאצ'י, היעילים בלחימה נגד כוחות קרקעיים ניידים, בדגש על מרחבים פתוחים. בשטח העירוני חשוב תיאום בין המסוקים לכוחות העיראקיים והכורדים, הנלחמים ב'מדינה האסלאמית'. מלבד תרומתם הסגולית בתקיפה, מסוקי האפאצ'י מתאימים גם למשימות הגנה על אתרים של הצבא העיראקי, כמו שדות תעופה ונכסים אסטרטגיים אחרים.

ד. קיים צורך בתגבור כוחות היבשה הנלחמים במדינה האסלאמית. כל עוד ארצות הברית ושאר שותפות הקואליציה אינן מוכנות לשלב בלחימה כוחות קרקעיים שלהן, יש להתבסס על כוחות הצבא העיראקי והאופוזיציה החילונית בסוריה – צבא סוריה החופשי (FSA). הבעיה, היא, שכוחות אלו אינם מפגינים יכולת לחימה מספקת ונדרש מאמץ מרוכז בהכשרתם, באימונם, בציודם ובהגברת רצונם להילחם. מאות מאמנים זרים של הכוחות המיוחדים מארצות הברית ומדינות המערב כבר מדריכים את הכוחות העיראקיים, אך אינם מלווים את הכוחות בלחימה. לפיכך, נדרש לשלב מומחים ומפקדים אמריקאיים בשורות כוחות הלוחמים של צבא עיראק. אך אובמה מתקשה לקבל את ההמלצה הזאת לאור התחייבותו שלא להפעיל כוחות יבשה קרביים. הגנרל דמפסי אמר לאחרונה, כי הקרבות "המכריעים" במסול ובמעוזים קיצוניים אחרים "ידרשו סוג של ייעוץ וסיוע שונה".

ה. חשוב להעמיד סיוע משמעותי, כולל חיפוי אווירי, למנהיגי שבטים סונים במערב עיראק, המוכנים להילחם ב'מדינה האסלאמית', אבל חסרים את הכלים ואמצעי הלחימה הנדרשים.

ו. נדרש להאיץ את הבנייה והאימון של יחידות צבא סוריה החופשי, כדי שיוכלו להתמודד עם הכוחות החמושים של 'המדינה האסלאמית'. מדובר באתגר מורכב: קשה להפוך חבורות מורדים חמושות לצבא מבצעי, עם יכולות מוכחות ומבנה אפקטיבי של פיקוד ושליטה – בעיקר לאור ההתפרפרות של יחידות צבא סוריה החופשי ועריקת לוחמים משורותיהן לקבוצות אסלאמיות, הנלחמות נגד משטר אסד. שעל כן, יש להגדיל את סדר הכוחות, לציידו באמצעי לחימה איכותיים ולהגביר את תכנית האימונים של הכוחות, המתנהלת בירדן ובטורקיה. הפנטגון העריך לוחות זמנים של שלושה עד חמישה חודשים, כדי לזהות לוחמים מנוסים מקרב כוחות האופוזיציה הסורית המתונה, ועוד כשנה שתידרש, כדי להכשיר אותם ללחימה. האתגר בתקופת הביניים, מלבד תקיפות אוויריות, הוא לרתום ללחימה כוחות יבשה ממדינות ערב ובעיקר מטורקיה.

ז. יש להרתיע את כוחות אסד מפגיעה בכוחות האופוזיציה המתונה ובעיקר ביחידות צבא סוריה החופשי. כיום מתמקדות התקיפות האוויריות של חיל האוויר הסורי בפגיעה בכוחות אלה ובאוכלוסייה האזרחית ופחות בלחימה בגורמים הג'יהאדיסטיים. לשם כך נדרש לכונן אזור אסור לטיסה לכלי טייס שאינם פועלים במסגרת כוחות הקואליציה, בצפון ובמזרח סוריה ולמנוע תקיפות של מטוסי ומסוקי חיל האוויר הסורי נגד המורדים, שאינם משורות 'המדינה האסלאמית'.

סיכום והערות

נראה שתכנית הנשיא אובמה, המתמקדת בתקיפות אוויריות, היא מופע החימום לקראת הבאות, משום שאין בה די כדי להכריע את 'המדינה האסלאמית' ולעצור את מגמת ההתנדבות לשורותיה. לוחמי הארגון נטמעים בתוך הסביבה העירונית – התנהלות המקשה על כוחות הקואליציה לאתרם ולפגוע קשות ביכולותיהם. מתקפה אווירית ללא מאמץ קרקעי, תוכל לכל היותר לשבש את פעילותם של כוחות 'המדינה האסלאמית', ולא מעבר לכך. על מנת לנצח את המערכה יש לשכנע שחקנים אזוריים לשלוח כוחות יבשה ללחימה. אולם, אם לא יתוגברו כוחות הקואליציה ובמיוחד אם טורקיה

לא תשתתף באופן פעיל בלחימה – קיים סיכוי קלוש בלבד שמדינות ערביות ישלחו כוחות משלהן ללחימה.

הפגיעה של מטוסי הקואליציה בתשתיות והשארת חלל בניהול האזרחי במרחבי הלחימה, מחזקת את 'המדינה האסלאמית', המפגינה דאגה לאספקת צרכי האוכלוסייה. לכן, על כוחות הקואליציה לספק את צרכי האוכלוסייה האזרחית באזורי הלחימה ולהימנע ככל הניתן מפגיעה בתשתיות החיוניות לאספקת השירותים לתושבים.

לחִימַת הקואליציה נגד 'המדינה האסלאמית' מסייעת לנשיא אסד, כי משמעותה, היא הרפיית הלחץ מהמשטר הסורי עצמו. בה בעת, אסד אינו מעוניין שארגון 'המדינה האסלאמית' יובס, משום שהכרעתו תותיר את אסד במעמד של האיום הראשי לעתידה של סוריה, יציבותה וסיכויי הדמוקרטיזציה בה ובשכנותיה. עם זאת, כל עוד אסד שולט בסוריה לא ניתן יהיה לבלום ולדכא את התגייסות המתנדבים לכוחות 'המדינה האסלאמית' לשם לחימה באסד. לפיכך, נדרש לפעול להכרעת 'המדינה האסלאמית' ובו זמנית לפעול להפלת משטרו של אסד.